

ducunt ad vitam æternam. Loquitur enim Aug. de virtutibus et bonis operibus, non moraliter et secundum philosophos, sed prout sunt meritoria regni cœlestis, seu, ut dicit in eodem cap. 3, n. 33, « per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducī. »

Contra hanc resp. sic arguit adversarius : Julianus concedebat, sua bona opera non esse meritoria vitæ æternæ. Ergo Aug. non agit de illis ut meritoriis.

Resp. Dist. conseq. Non agit de illis ut meritoriis, id est, ut probet non esse meritoria, *conc.* : id enim concedebat Julianus; ut probet non debere dici absolute bona, *nego.*

Inst. : Si S. Aug. fuisset nostræ sententiæ, Julianus potuisset illi respondere, ipsa opera posse aliquo sensu dici bona; id enim nos dicimus.

Resp. id etiam concedi Juliano ab Aug. in fine capituli, ut mox videbimus. Et numquid ipsi adversarii concedunt hujusmodi opera esse aliquo sensu bona?

Reponit : Aug. *ibid.* dicit : « Fieri non potest ut steriliter boni simus. » Ergo, si ista opera sunt bona, sunt meritoria.

Resp. Dist. conseq. Si ista opera sunt bona bonitate supernaturali, ad sensum Augustini, sunt meritoria, *conc.*; si sint bona bonitate morali tantum, *subdistinguo.* Sunt meritoria mercedis temporalis, *conc.*; æternæ, *nego.*

Verum rem peremptorie dirimit Aug. ipse in fine hujus cap. 3, n. 33, concludens totam suam dissertationem cum Juliano verbis sequentibus, quæ vix attigit adversarius : « Breviter, inquit S. Doctor, accipe, ne forte, cum in rebus ipsis tantum erres quantum errari plurimum potest, videar tecum certare de verbis... Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non eos ad salutem sempiternam regnumque perducere; scito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia quæ datur per unum Mediatorem Dei et hominum nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perducī. Omnia proinde cætera quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ,

videantur opera bona, et sine ullo facta peccato... Dicantur secundum te hujusmodi voluntates arbores bonæ : sufficit quod apud Deum steriles sint, ac per hoc non bonæ. » Quibus verbis luce clarius patet, S. Aug. hoc unum contendere contra Julianum, opera et virtutes infidelium quæ non referuntur ad malum finem, hoc sensu non esse bona, quia ab ordine vitæ æternæ deficiunt, eoque sensu dici peccata et vitia, quia eis deest suæ perfectionis plenitudo; hoc vero concesso, permittere ut secundum alium sensum dicantur bona et virtutes. Quædam leviora quæ ex sæpe cit. cap. 3 opponuntur omitto, quia ex dictis facile solvuntur.

Tandem hoc præceptum referendi explicite omnes actiones suas in Deum concludit et infert adversarius non esse intolerabile, ut objeceram, ex eo quod consilium de eadem relatione, me concedente, non sit intolerabile. At fallitur vir eruditus. Potest enim consilium de re difficili esse tolerabile, et præceptum de eadem re intolerabile, quia adstringit præceptum, non consilium. Sic consilium de castitate perpetua, de paupertate et obedientia religiosa, est tolerabile; præceptum autem foret intolerabile.

Plura alia hanc quæstionem spectantia, et hic ommissa, requirenda sunt in primâ et secunda ejus editione typis Ipressibus. Hic enim mihi una mens fuit respondere R. P. Maugis.

DISSERTATIO II

DE BEATITUDINE

D. Thomas, 2^a 2^a, qq. 2, 3, 4, 5.

Dissertatione præcedenti diximus de ultimo fine generatim; nunc dicendum de speciali ultimo fine hominis, qui est Beatitudo. Definitur a Boetio III *de Consol.*, prosa 2 : « Status omnium honorum congregatione perfectus; » ab

Authore¹: « Bonum perfectum totaliter quietans et satians appetitum, » scilicet rationabilem et ordinatum.

Dupliciter considerari potest, objective et formaliter. Beatitudo objectiva est res illa in cujus possessione appetitus quiescit; formalis est ipsa hujus rei adeptio et possessio: sic divitiæ sunt beatitudo objectiva avari, earum possessio beatitudo formalis, eo modo quo diximus de fine *qui et quo*.

ARTICULUS I

In quo consistat beatitudo objectiva hominis?

Dico: Beatitudo objectiva hominis consistit in solo bono increato, scilicet Deo², juxta illud *Psal.* LXXII, 25 et 26: *Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram?... Pars mea Deus in æternum.* Item illud *Psal.* XVI, 15: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.*

Prob. 1°. Solum bonum increatum potest satiare appetitum hominis³. Ergo.—*Prob.* ant. Appetitus rationalis, seu voluntas, non potest satiari nisi per suum objectum adæquatum. Objectum autem adæquatum voluntatis non est hoc vel illud bonum, sed omne bonum; sicut objectum intellectus, ad quem sequitur voluntas, non est hoc vel illud verum, sed omne verum. Atqui solus Deus est omne bonum, cujus omnia bona creata sunt participationes. Unde illud *Exod.*, XXXIII, 19: *Ostendam omne bonum tibi.* Ergo.

Prob. 2° discurrendo per omnia bona creata⁴. Beatitudo hominis non consistit in ullo bono creato. Ergo in solo bono increato. — *Prob.* ant. Bona creata sunt triplicis generis, scilicet bona externa seu fortunæ, bona corporis et bona animæ. Atqui nullum ex his constituere potest beatitudinem objectivam hominis. Ergo.

1. Hic q. 2, a. 8, o. — 2. Hic per tot. quæst. 2. — 3. *Ibid.*, a. 8, o. — 4. Hic per tot. quæst. 2.

Non bona fortunæ, quæ sunt divitiæ, honor, fama et potestas¹: 1° Quia non permanent, sed facile elabuntur. 2° Non excludunt omnia mala, sed sunt bonis et malis communia. 3° Non plene satiant; quo enim plus abundant, eo plus desiderium incendunt, juxta illud tritum: « Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. » 4° Non sufficiunt; ea enim habentibus plura alia necessaria deesse possunt, ut sapientia, sanitas, etc. 5° Ex eis potest malum alicui provenire, ut experientia patet. Hæc autem omnia veræ beatitudini repugnant. 6° Tandem ab exterioribus causis proveniunt; beatitudo vero hominis acquiritur per principia interiora, scilicet intellectum et voluntatem.

Non bona corporis²; quia tam esse corporis quam alia quæ pendent a corpore, ut sanitas, pulchritudo, robor, voluptas, et alia hujusmodi, sunt instabilia; sunt bonis et malis, imo brutis communia; quin etiam bruta in horum pluribus præcellunt homini, ut cervi in velocitate, leones in robore, etc. Militant etiam aliæ rationes quas protulimus contra bona fortunæ.

Non bona animæ³: 1° Non ipsa anima in se considerata; sic enim est in potentia, puta ad scientiam et ad virtutem. Cum autem potentia sit propter actum, sicut propter complementum, impossibile est quod id quod est secundum se in potentia existens, habeat rationem ultimi finis. Non alia quæ pertinent ad animam, ut sunt potentia, actus, vel habitus etiam virtutum; quia hæc sunt accidentia et bona finita ordinabilia ad Deum tamquam ultimum finem. Et quantum ad virtutes, pertinent quidem ad felicitatem, sed ut via ad terminum; via autem distinguitur a termino. Item, felicitas est præmium virtutis. Ergo virtus non est ipsa felicitas. Tandem virtus non satiat appetitum, sed rectificat tantum.

1. *Ibid.*, a. 4-4, o. — 2. *Ibid.*, a. 5 et 6, o. — 3. *Ibid.*, a. 7, o.

ARTICULUS II

In quo consistat essentialiter formalis beatitudo hominis?

Posito quod beatitudo objectiva hominis sit Deus, sequitur quod beatitudo ejus formalis sit assecutio Dei. Quærimus ergo hic per quid homo assequitur Deum, et consequenter in quo consistat essentialiter hominis beatitudo formalis. Inter varias hac de quæstione sententias, tres sunt celebriores: Quidam beatitudinem hominis formalem reponunt in actibus intellectus et voluntatis simul, ita plures ex Societate Jesu; quidam in solo actu voluntatis, scilicet vel amore amicitiae, ut vult Scotus, vel fruitione, ut volunt alii; Thomistæ tandem, cum suo Doctore, hic q. 3, eam reponunt in solo actu intellectus.

Ante resolutionem, observandum est beatitudinem posse considerari dupliciter: quantum ad statum, et quantum ad essentiam. Quantum ad statum complectitur omnia quæ hominem efficiunt plene beatum quoad animam et corpus omnesque ejus potentias; et sic importat amorem, visionem, fruitionem, gaudium, perpetuitatem, impeccabilitatem, gloriam corporis, etc., definiturque a Boetio: « Status omnium bonorum congregatione perfectus. » Quantum ad essentiam, importat tantum id quod inter hæc omnia primum concipitur quo summum bonum, seu beatitudo objectiva, acquiritur, et est radix unde cætera assignata profluunt: sic homo quoad statum spectatus, dicit non solum rationalitatem, sed omnes proprietates a rationalitate manantes, risibilitatem, facultatem admirandi, loquendi, certam membrorum quantitatem, colorem, proportionem, etc. Quoad essentiam vero præcise et metaphysice consideratus, dicit solam rationalitatem, ut quod in eo primum concipitur tamquam radix et causa cæterorum. Quæstio hæc igitur est metaphysica de ipsa beatitudine quoad quidditatem et essentiam, et semper præ oculis habendum est, essentiam beatitudinis formalis nihil aliud esse quam assecutionem beatitudinis

objectivæ, quia est id quo objectum beatificans unitur subiecto beatificabili. Et ideo illa actio constituit essentiam beatitudinis formalis, quæ est formaliter assecutiva ultimi finis; quæ vero concomitanter vel consequenter se habent ad illam, sunt ejus proprietates et ornatus, atque ad ejus statum pertinent.

Dico 1°: Beatitudo formalis non consistit essentialiter in pluribus actibus, scilicet intellectus et voluntatis.

Prob. Beatitudo formalis est essentialiter prima assecutio ultimi finis. Atqui id uni tantum operationi competere potest. Ergo. — *Prob. min.* Plures operationes diversarum potentiarum, scilicet intellectus et voluntatis, non possunt æque simul procedere a suis potentiis, sed in eis necessario intervenit ordo prioritatis et posterioritatis; actus enim voluntatis subordinatur actui intellectus et illum supponit, cum nihil sit volitum quin præcognitum. Ergo non possunt isti duo actus esse æque simul assecutivi ultimi finis, sed unus prius altero, nempe actus intellectus, qui prior est et potior actu voluntatis.

Confirmatur. Actus voluntatis non est assecutivus, ut probabo conclusionem sequenti. Ergo.

Dico 2°: Beatitudo formalis non consistit essentialiter in actu voluntatis¹.

Prob. Beatitudo formalis est essentialiter consecutio summi boni. Atqui nullus actus voluntatis est consecutio summi boni. Ergo. — *Prob. min.* 1° Actus voluntatis est vel desiderium, vel amor, vel fruitio et gaudium. Atqui nullus ex his actibus est consecutivus ultimi finis, seu summi boni: Non desiderium, quia desiderium est de bono absente et nondum possesso. Non amor: tum quia amor abstrahit a præsentia et absentia, amamus enim bonum præsens et absens; tum quia amor viæ et patriæ sunt ejusdem speciei, amor autem viæ non est consecutivus ultimi finis. Non fruitio seu gaudium, quia cum

1. Hic q. 3, a. 4; III *Contra gent.*, c. 26; in IV *Sentent.*, dist. 49, q. 1, a. 1, quæstiunc. 2; *Quodlib.* 8, a. 9, et alibi.

fruitio sit jucunda quies in bono possesso, non facit possessionem, sed eam sequitur; voluntas enim fruitur bono et delectatur de ipso ex eo quod sit præsens et illud possideat, sive in re, sive in spe, sive in memoria, non autem e converso illum possidet quia eo fruitur et in eo delectatur: sic avarus non assequitur divitias quia illis fruitur, sed e contra illis fruitur quia illas possidet.

Prob. 2° prima min. Voluntas est inclinatio in bonum. Atqui inclinatio in bonum non est boni assecutiva: tum quia, alias, ut obtineretur bonum, sufficeret illud velle, et hoc ipso quo avarus vellet divitias, illas haberet; tum quia conatus voluntatis in bonum est per se affectivus tantum, quatenus bonum terminat ejus affectum. Est autem effectivus et possessivus per aliquid aliud: ita ut, si sit bonum sensibile, possideatur per sensum, v. g., sonus per auditum, color per visum, sapor per gustum; si sit bonum naturale, per unionem naturalem, puta per contactum aut indistantiam localem, ut lapis in centro; si sit bonum intelligibile, per intellectum, sicut doctus dicitur possidere sapientiam intellectu. Ergo. Hæc conclusio magis adhuc confirmabitur ex sequenti.

Dico 3°: Beatitudo formalis hominis consistit essentialiter in actu intellectus, clara scilicet Dei visione¹, juxta illud *Joann.*, xvii, 3: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum*, et illud *Aug.*, lib. lxxxiii *Questionum*, q. 35, n. 2: « Quid est aliud beate vivere, nisi æternum aliquid cognoscendo habere? »

Prob. 1° ex eodem semper principio. Beatitudo formalis est essentialiter prima assecutio summi boni. Atqui hæc fit per actum intellectus, et non voluntatis. Ergo. — *Prob. min. 1°* Summum bonum est bonum intelligibile. Atqui bonum intelligibile acquiritur, non appetendo, sed intelligendo, sicut sensibile sentiendo. Ergo. — *Prob. min.* Sic natura intellectiva se habet ad bonum intelligibile, sicut natura sensitiva ad bonum sensibile. Atqui natura sensi-

1. Hic q. 3, a. 5, o.

tiva non assequitur nec possidet bonum sensibile per appetitum, sed per sensum, ut sonum per auditum, sapor per gustum, etc. Ergo natura intellectiva non assequitur bonum intelligibile per voluntatem, sed per intellectum. — *Prob. 2° prima min.* ex discrimine quod est inter intellectum et voluntatem. Intellectus versatur circa suum objectum, illud apprehendendo et attrahendo ad se, sicque faciendo illud sibi præsens effective, vel per species, vel immediate in se, si sine speciebus cognoscatur, ut Deus; voluntas, e contra, fertur in objectum extra se, et est tantum inclinatio et ponderatio in illud, juxta dictum *Aug.*, lib. XIII *Conf.*, c. 9, n. 10: « Pondus meum amor meus; eo feror quocumque feror. » Ergo voluntatis est res quærere et in eis inventis quiescere, intellectus autem res apprehendere, acquirere et possidere. Idque experientia constat. Quantumvis enim conetur voluntas, nunquam per se consequitur bonum intelligibile, sed quamdiu non cognoscitur, dicitur absens, et voluntas inquieta manet; ubi autem mente percipitur, motus voluntatis quiescit.

Prob. 2°. Beatitudo formalis cum sit ultima hominis perfectio et summi boni consecutio, debet esse actus præstantissimæ potentiæ¹. Atqui intellectus est potentia præstantior et nobilior voluntate, tum quia respicit objectum abstractius et immaterialius quam voluntas, tum quia est propinquior ipsi animæ quam voluntas, cum hujus sit radix. Ergo. — Sed de hac ratione consule *Physicam Thomisticam*.

ARTICULUS III

Utrum animæ justorum corporibus solutæ et plene purgatæ statim consequantur suam beatitudinem?

Circa propositam quæstionem duplex fuit error. Primus

1. *Ibid.*; III *Contra gent.*, c. 26.

Millenariorum, qui ex cap. xx *Apocal.* male intellecto docebant, Christum post universalem carnis resurrectionem regnaturum cum justis mille annis ante iudicium universale, et priusquam hi justis Dei visione fruerentur in caelis.

Hujus erroris authores fuerunt Cerinthus hæresiarcha et S. Papias martyr, diverso tamen sensu. Cerinthus revelationes sibi ab angelo factas mentiens, hoc millenarium regnum commentus est transigendum in immoderatis et obscænis voluptatibus ventris et carnis; hujus regni sedem fore urbem Jerusalem de novo ædificandam, item templum restaurandum, præcepta et sacrificia Legis Mosaicæ innovanda, et homines more judaico circumcidendos. Unde ejus sectatores dicti sunt græce *Chilistæ*, latine *Millenarii*. Papias autem hos mille annos in terrestri Jerusalem dixit explendos in voluptatibus corporis quidem, sed moderatis et licitis; neque sive templi, sive legis, sive circumcisionis, sive sacrificiorum instaurandorum meminit.

Alter error tribuitur Joanni XXII, Pontifici Max., qui dicitur censuisse et docuisse animas sanctorum purgatas non visuras Deum facie ad faciem, seu, ut ipse dicebat, « facialiter, » ante generale iudicium.

Dico 1°: Millenarium Christi in terris regnum cum sanctis est fictitium.

Prob. 1° ex Scriptura. 1° *Matth.*, xxii, 30, dicitur: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei.* Ergo Christi regnum cum sanctis non erit in voluptatibus carnalibus, etsi moderatis. 2° Regnum Christi futurum æternum angelus vaticinatur, *Luc.*, i, 32 et 33: *Regnabit in Domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.*

Prob. 2° ex Patribus qui hunc errorem impugnarunt. Caius, perantiquus scriptor, apud Euseb., lib. III, c. 22; Dionysius Alex., lib. *de Promiss.*; Eusebius, lib. III cit., c. 33; Hieron., in *Præfat.* lib. XVIII in *Isaiam*, et Aug., lib. XX *de Civit.*, c. 7.

Prob. 3° ratione. Fictitium est millenarium Christi regnum in terris cum sanctis post generale iudicium, si sancti statim a morte, dum plene purgati sunt, consequantur in cælo claram Dei visionem, et in eo beatitudinem summam, inamissibilem et æternam. Atqui sic est, ut probabitur conclusione sequenti. Ergo.

Obj. 1° celebrem et obscurum *Apocalypsis* locum, ubi legitur quod justis regnabunt cum Christo mille annis¹. Ergo.

Resp. *Nego* conseq., quia nulla fit ibi mentio neque legis, neque circumcisionis reviviscendæ, neque templi Hierosolymitani restaurandi, ut commentus est Cerinthus; neque voluptatum corporearum, etiam moderatarum, ut fabulatus est Papias. Itaque intelligitur ille locus *Apocalypsis* de regno spirituali quod justis agunt et agent cum Christo toto illo intervallo quod intercedit a morte Christi usque ad adventum Antichristi: ita ut « mille annos, inquit Aug., lib. XX *de Civit.*, cap. 7, n. 2, pro omnibus annis hujus sæculi posuit, ut perfecto numero notaretur ipsa plenitudo temporis, » juxta phrasim Scripturæ solemnem quæ multitudinem maximam et indefinitam sæpe numero millenario designat, ut illud *Psal.* civ, 8: *Memor fuit in sæculum testamenti sui, verbi quod mandavit in mille generationes*, id est, in multas generationes. Item *Psal.* LXXXIX, 4 et *Job*, ix, 3. Totum hunc locum ad sensum datum interpretatur Aug., loc. cit., et illustrissimus Bossuetius, in *Exposit. Apocal.*, cap. 20. Videsis.

Obj. 2° et urgebis auctoritates plurium Patrum trium priorum sæculorum, Justinii, Irenæi, Tertulliani, Lactantii, Severi Sulpitii, et aliorum qui millenarium Christi regnum propugnarunt. Ergo.

Resp. laudatos Patres fuisse deceptos apocryphis Ser-

1. *Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis: et animas decollatorum propter testimonium Jesu et propter verbum Dei... et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Cæteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.* xx, 4 et 5.